

Вплив психоемоційного стану волейболістів на результативність змагальної діяльності

Мельник А. Ю.

Харківська державна академія фізичної культури, Україна

Анотація. Розглядаються деякі аспекти впливу психологічної підготовки кваліфікованих волейболістів на результативність змагальної діяльності. Обговорюється, зокрема, взаємозв'язок психоемоційного стану гравців з рівнем напруженості гри. Спостерігається наявність певної кореляції між ефективністю виконання техніко-тактичних дій та психоемоційним станом волейболістів.

Ключові слова: психоемоційного стан, змагальна діяльність, волейболісти, напруженість.

Сучасний волейбол характеризується великою динамічністю та емоційністю ігрових дій. В процесі гри у гравців виникають емоції завдяки збудженню нервової системи у відповідь на певні критичні ігрові ситуації – азарт, захоплення або навпаки переживання, апатія, страх [1]. Особливо яскраво виражені емоції при рівному рахунку в партіях, в кінці партії або гри. Крім цього, прояв тих чи інших емоцій залежить ще й від впливу глядачів.

Особливості ігрової діяльності волейболіста змушують його проявляти такі вольові якості як цілеспрямованість і наполегливість, витримку і самовладання, рішучість і сміливість, ініціативність, дисциплінованість та емоційну стійкість. Тобто у волейболі пред'являються високі вимоги не тільки до фізичної, техніко-тактичної, а й до психологічної підготовки гравців. Офіційні змагання, сильні суперники, безкомпромісність спортивної боротьби нерідко призводить до того, що добре підготовлені команди, гравці яких показують високі техніко-тактичні результати на тренуваннях, несподівано програють більш слабкішому суперникові. Тому в сучасних умовах великого значення набув фактор психоемоційного стану волейболістів тобто їх психологічна підготовка, яка ґрунтується на вихованні у них свідомості й активності, систематичності і послідовності, всебічності і стійкості [1].

Великий вплив на формування моральних якостей волейболістів надає колективний характер гри. Роль колективу в цьому процесі є дуже істотним фактором, що залежить від складу команди та взаємин між окремими волейболістами. Товариські взаємовідношення, згуртованість гравців, їх націленість на позитивний результат – найбільш вагомі умови успішної ігрової діяльності команди. Успіхи у змагальній діяльності багато у чому залежать від особистості тренера, який за своїми лідерськими якостями та професіональними знаннями може організувати ефективний навчально-тренувальний процес, вирішуючи питання виховного характеру з врахуванням індивідуальних особливостей гравців. Також важливу роль відіграє наявність

лідера в команді, який в змозі прийняти на себе відповідальність за гру направляти енергію партнерів по команді на досягнення позитивного результату, своїми діями розрядити обстановку, якщо окремі гравці або команда в цілому потрапить в умови змагального стресу.

Емоційний стан волейболістів має великий вплив на ігрову діяльність команди, оскільки емоційна стійкість та самовладання дають їм змогу зберігати точність рухів та виконання тактичних задумів. В умовах, коли фізична, технічна і тактична підготовленість команд вищої кваліфікації досягла приблизно, однакового рівня, результат поєдинку часто визначається психологічними факторами. Висока психоемоційна підготовка нерідко приводить до перемоги над більш сильним суперником. Проявляти витримку, сміливість і самовладання особливо важливо в ігрових ситуаціях, пов'язаних з певним ризиком при виконанні подач, швидких пересувань, при прийманні м'яча.

Вияв психологічних якостей волейболістів залежить від багатьох факторів, зокрема: значення, тривалості, напруженості, місця змагання, а також тренуваності гравців, їхньої фізичної, техніко-тактичної підготовленості; взаємовідношень між тренером і гравцями. Психоемоційна готовність гравців до змагань є одним з головних компонентів їх спортивної форми [3].

Сучасний волейбол пред'являє до гравців вимоги, які перебувають на межі їхніх фізичних і психоемоційних можливостей. Це може створювати стресові ситуації, вносити напруженість у гру команд, що особливо яскраво проявляється при рівному рахунку в партіях, в кінцівках партій та ігор [4]. У зв'язку зі зміною правил змагань у волейболі, зокрема введення нової системи підрахунку очок, значно підвищились вимоги до психологічної підготовленості волейболістів. Згідно з ними, будь-яка помилка гравця зумовлює нарахування очка команді суперника, що безумовно призводить до посилення напруженості гри, особливо в «кінцівках» партій, найбільш яскраво це проявляється у п'ятій партії. Тому в тренувальному процесі необхідно використовувати засоби і методи для підвищення психоемоційної витривалості волейболістів в критичних ігрових ситуаціях.

Для змагальної діяльності характерна постійна зміна ситуацій у зв'язку з неперервним бажанням суперників зруйнувати плани один одного та нав'язати свою гру [4]. Волейболіст повинен враховувати розташування всіх гравців на майданчику та положення м'яча, вгадувати дії партнера та задум суперників, швидко реагувати на зміни, які склалися в умовах гри та використовувати найбільш доцільні дії, які треба виконати своєчасно та ефективно. При швидкісній грі нагальність вирішення ігрових задач, які залежать від швидкості дій гравців, значно підвищуються [2].

Ігрові дії команд у сучасному волейболі характеризуються великою динамічністю та емоційністю. Тому, розглядаючи проблему підвищення ефективності техніко-тактичних дій волейболістів, необхідно також враховувати конкретну напруженість (гостроту) ігор, яка залежить від співвідношення рівнів ігрової майстерності команд суперниць [4].

Проведений нами аналіз відповідної літератури показав, що існують різні підходи у визначенні напруженості ігор у волейболі. Наприклад, в роботі, [5] напруженість гри визначається відношенням коефіцієнту надійності команди, що перемогла, до відповідного коефіцієнту команди-суперниці. В наших роботах [2, 4] була розроблена методика для оцінки рівня напруженості гри в окремій партії, який визначається відповідним коефіцієнтом напруженості S .

В сучасному волейболі силова подача у стрибку перетворилася в один із ефективних засобів активного нападу, за допомогою якого можна безпосередньо виграти очко або в значній мірі зруйнувати комбінаційну гру суперника [4]. Тому одним із найважливіших факторів підвищення результативності змагальної діяльності має з'ясування зв'язку між ефективністю подачі і рівнем напруженості гри.

Проведений нами аналіз динаміки ефективності подач показав [4], що при зростанні рівня напруженості гри ефективність силових подач у стрибку зменшується. У зв'язку з цим на нашу думку при високих рівнях напруженості гри в окремих партіях, слід відмовитись від таких подач, тому що будь-яка втрата подачі викличе у супротивників емоційний підйом, який буде сприяти їм у подальшій боротьбі за перемогу у відповідній грі.

Література

1. Беляев А. В. Волейбол: теория и методика тренировки / А. В. Беляев, Л. В. Булыкина. – М. : Физкультура и спорт, 2007. – 184 с.
2. Мельник А. Ю. Аналіз взаємозв'язку ефективності подач та рівня напруженості гри у волейболі / А. Ю. Мельник // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2012. – № 3. – С. 23–25.
3. Мельник А. Ю. Вивчення впливу психоемоційного стану волейболістів на техніко-тактичні показники у змагальній діяльності / А. Ю. Мельник // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2011. – № 19. – С. 103–105.
4. Мельник А.Ю. Вивчення залежності ефективності подач від напруженості гри у змагальній діяльності волейболістів високої кваліфікації / А. Ю. Мельник // Молода спортивна наука України: Вип. 16: у 4-х т. – Л : ЛДУФК, 2012. – Т. 1. – С. 176–181.
5. Шерстнев С. Ю. Повышение специальной выносливости и надежности игровой деятельности высококвалифицированных волейболисток: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / С. Ю. Шерстнев. – СПб. : НИФК, 1994. – 22 с.

Інформація про авторів:

Мельник Аліна Юріївна - викладач кафедри спортивних і рухливих ігор,
Харківська державна академія фізичної культури
E-mail: alina.melnik87@mail.ru

Поступила в редакцію 12.01.2016